

NEBOJŠA LAZIĆ

UBISTVO IZ ZASEDE

Indira Gandhi | 2011-2013. | vez koncem na pamučnom platnu | 60 x 80 cm

UMETNOST (IZ) ZASEDE

Branislav Jakovljević

I.

Indira Gandhi se smeši sa kuvarice. Njen lik izvezen je u najjednostavnijoj tehnici goblena. Ubod za ubodom ocrtava linije, koje postepeno obrazuju prepoznatljive forme. Osnovni gest ovog izobrazavanja je vertikalni ubod, ne horizontalna crta. Za razliku od tapiserijske tehnike Wiehlera, domaća “kuvarica” koristi bod sličan onom koji se koristi pri stepovanju. Ovaj rad, jedini na ovoj izložbi litografija koji potpuno odstupa od bilo kakve litografske tehnike, zapravo se može uzeti kao označitelj čitave serije portreta. Slično kao u osnovnim tehnikama litografije, linije iscrtane iglom naznačuju površine koje ostaju nepopunjene. Igla ne samo da crta i obrazuje forme, već kao da pokušava da zatvori procepe otvorene u jednom aktu ekstremnog nasilja. Forma “kuvarice” ne uspostavlja samo vezu sa ženskim kao nečim što je primitivno, domaće, vernakularno, već i sa idejom isecljenja, popravke uništenog i pocepanog. Krpljenje govori o nemogućnosti ostavljanja i odbacivanja, dakle o nepohodnosti čuvanja, sastavljanja pocepanog i razorenog tkiva. Litografska kreda, koja svoj produžetak nalazi u igli za vezenje, na taj način je duboko povezana sa subjektom ovog rada, a to je, podsetimo se, portret žene koja je umrla nasilnom i iznenadnom smrću. Za razliku od većine drugih nasilnih činova, atentat istovremeno otvara ranu na telu žrtve i na simboličnom telu društva kome ova žrtva pripada i koje neretko predstavlja. U tom smislu, atentati su zločini sa dugim dejstvom: rana koja se otvori u mili-sekundi zatvara se i leči decenijama, da se nikada, čini se, ne bi potpuno zacelila. Nebojša Lazić uvodi litografsku kredu u samo središte ovog procesa.

Prateći Nebojšin rad na litografiji, pre desetak godina zapitao sam se, šta dalje? Tada mi se učinilo da se on nezadrživo približava samim granicama litografskog. O čemu se radi? Devedesete su za Nebojšu bile period intenzivnog istraživanja samih osnova litografske tehnike: procesa pravljenja otiska, usredsređene fizičke sile kojom litografski kamen pritiska podlogu i na njoj ostavlja trag. Tako, postepeno, on je izolovao trag kao osnovni elemenat litografije: ne efekat, ni

Ernesto "Che" Guevara | 2011-2013. | litografija | 70 x 100 cm

iluziju, ni majstorstvo, već sistem otisaka i ostataka jednog fizičkog i hemijskog procesa koji se dešava u intenzivnom dodiru između litografskog kamena i papira. Ovim insistiranjem na fizičkom sudaru dva materijala Nebojša je jasno upućivao na skulptorske aspekte litografije. U isto vreme on je ukazivao da, za razliku od tradicionalne skulpture, u litografiji gest biva prepušten materijalu. U jednom trenutku, umetnik se nužno povlači i postaje posmatrač procesa koji je inicirao. Ovo prepuštanje materijalu Nebojša je doveo skoro do paradoksa putem uklanjanja ključnog elementa tehnike kojom je suvereno ovladao: litografskog kamena i same prese. Posmatrajući radove u kojima je Nebojša nanosio pigmente direktno na papir, bio sam uveren da ovo uklanjanje štamparskih elemenata ne predstavlja povlačenje iz litografije, već naprotiv, njenu radikalizaciju. O toj litografiji koja se odriče *lithosa* (kamen) razmišljao sam kao o nekoj vrsti kontralitografije ili, pošto je papir izlagan visokim temperaturama (bukvalno pečen) da bi se naglo zaustavili hemijski procesi između pigmenta i podloge, kao i o izvesnoj termografiji. I šta posle ovoga, pitao sam se? Sledeći teme procesualnosti, minimalizma, i specifičnosti medijuma, na kojima je Nebojša uporno radio tokom devedesetih, mogao sam da naslutim samo ono sto je predvidljivo, i samim tim neuzbudljivo: na primer neku vrstu skulpturalnog zaokreta koji bi nastao uklanjanjem papira... Nebojšin rad na litografiji dolazi pre svega iz njegovog shvatanja umetnosti kao nečeg nepredvidljivog i otvorenog; procesa u kome je svaki detalj izložen najskrupuloznoj pretrazi. Sledeći ove principe, on se posvetio upravo onom elementu litografije koji sam potpuno prevideo: njenom tematskom sadržaju.

Intenzivno istraživanje prirode jednog umetničkog medija istiskuje subjekat i na njegovo mesto postavlja sam umetnički rad. Nije ni malo začuđujuće što Nebojšino rigorozno istraživanje litografije iziskivalo izrazito pojednostavljanje tema. Tokom devedesetih, njegovim radovima tematski dominiraju svakodnevni predmeti kao što su kavezi sa pticama, tanjiri sa ribom, ili predeli nastanjeni osnovnim geometrijskim formama kao što su krst, trougao, pravougaonik. U najnovijoj seriji radova, Nebojša unosi tehnike litografije u samo srce subjekta. Radi se o još jednom prevratu. Naglom i, bar meni, potpuno neočekivanom.

Franz Ferdinand | 2011-2013. | litografija/monotipija | 60 x 80 cm

II

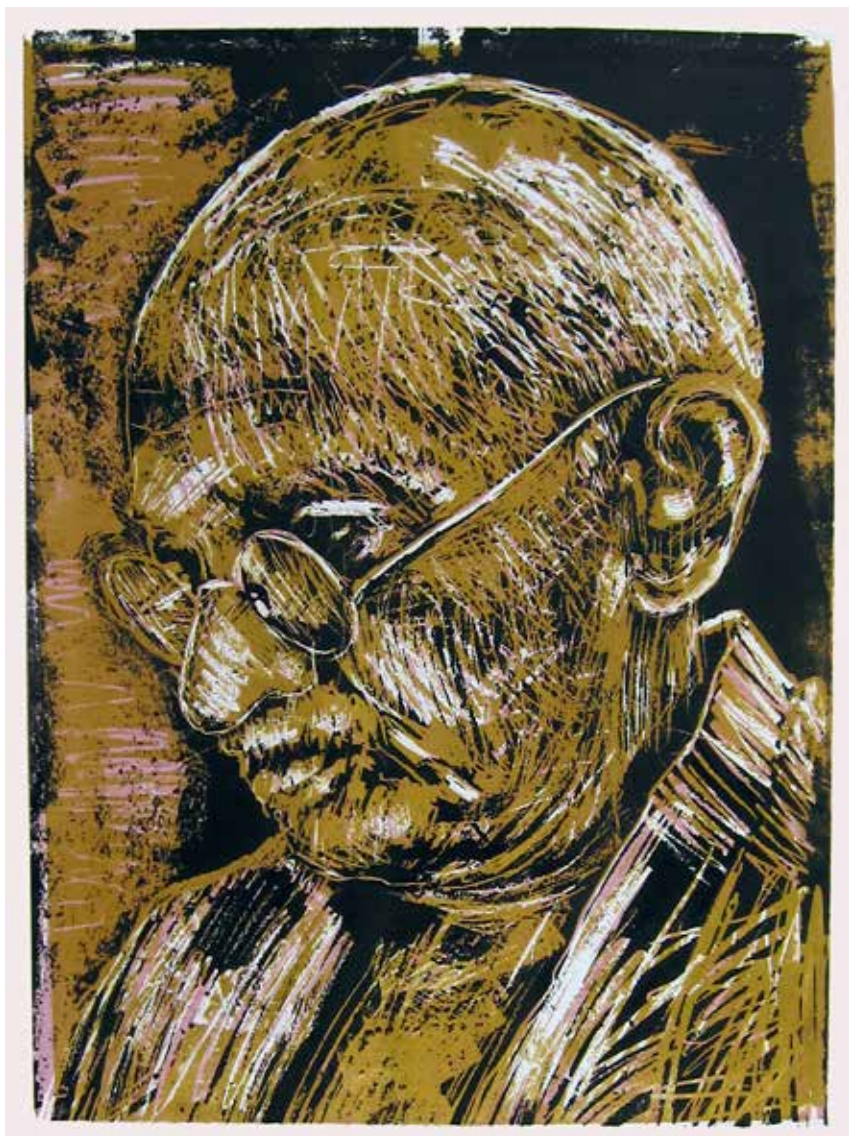
“Bila sam u susednoj sobi,” seća se supruga Lava Trockog Tatjana Sedova posete izvesnog Jacquesa Mornarda njenom mužu u prepodnevnom časovima 20. avgusta 1940. godine. Odjednom se “čuo užasan ušeparajući krik ... Lav Davidovič se pojavio iz sobe, oslanjajući se na dovratak. Lice mu je bilo obliveno krvlju, njegove plave oči su sijale bez naočara, a ruke nemoćno visile niz telo.” Ubica je sekirom za led zadao udarac Trockom u potiljak. Udarac nije bio smrtonosan, i Trocki je, kako se sam Mornard kasnije prisećao, “jecao dugo, beskrajno dugo” (“The Life and Death of Leon Trotsky” Victor Serge i Natalia Sedova Trotsky, str. 267). Ova brutalnost se ne vidi u Nebojšinom portretu Lava Trockog. Umesto lipteće krvi, slomljenih naočara i bolnih jauka, nalazimo tradicionalno urađen litografski portret. Nebojšin cilj očigledno nije da pokaže sam čin atentata. Ipak, nasilje iznenadnog udarca provlači se, ponavlja i odjekuje u svakom potezu litografske krede na ploči. Duboko konceptualni zaokret koji Nebojša pravi kroz seriju portreta žrtava atentata ne svodi se samo na nasilje koje je svojstveno samoj litografskoj tehnici (pritisak prese zaправо je jedan pažljivo raspoređen i temeljno mehanizovan udarac). Ukazivanje na nasilje svojstveno stvaranju i uništavanju otvara čitav niz preseka i analogija između litografije i političkog ubistva iz zasede.

Hronološki, najraniji portret žrtve atentata je Frantz Ferdinand koji je ubijen 1914, a najskoriji Ossama Bin Laden, koji je smaknut 2011. godine. Nije neophodno ni o jednom ni o drugom davati previše detalja, jer je ubistvo koje se desilo pre skoro stotinu godina isto tako *živo* i dobro poznato kao i ono koje se odigralo pre nekoliko meseci. To već govori dovoljno o prirodi atentata, njegovoj dubokoj isprepletenosti sa modernom kulturom (stoga, naravno, ne začuđuje da među atentiranim iz Nebojšine serije portreta najviše ima onih koji stradali u Sjedinjenim državama – čak šest; odmah iza je Meksiko sa tri ubistva). U činu atentata, zločin se, po svojoj složenosti i organizaciji, približava umetnosti. Pariski nadrealisti bili su opsednuti umetnošću zločina jer su u njemu videli jedinstven izraz modernosti. Sa jedne strane, zločin, naročito politički zločin, duboko je urezan u strukturu moderne države: od organizacije policije, do forenzičkih metoda istrage, moderne medicine, do potrebe za dovođenjem u pitanje svih ovih struktura. Sa druge strane, sama modernost menja prikaz

zločina, a time i njegovo shvatanje. Kriminalac postaje posed kulturnih formi koje proizvode i šire status zločina kao izuzetnog događaja. Nebojšini portreti iznose na videlo ono što su ove kulturne forme učinile nevidljivim, ili bar nedostojnim pažnje, kroz hiper-reprodukciju slika i fraza. Jednostavno rečeno, gledajući portret Zorana Đinđića postaje jasno da svako ko je ikada upotrebio sintagmu “momci sa beogradskog vrućeg asfalta” snosi deo etičke odgovornosti za ovaj zločin.

Iza svakog od ovih portreta sakriva se scena nasilja. Iza svake scene nasilja skriva se počinilac, a iza njega neretko naručilac. Ono što je karakteristično za ovu vrstu nasilja jeste njegova utilitarnost, namera, orkestracija, plan. Ako je modernost jedna bitna odlika atentata, onda je tajnost svakako druga (iza pseudonima Jacques Mornard skrivao se izvesni Raymond Mercader...). Iza pucnja pištolja ili zamaha sekirom krije se čitav jedan složeni i skriveni mehanizam. Isto tako, iza svake linije koju vidimo na litografiji stoji jedan složen tehnički process. Za razliku od svakog drugog ubistva, ono učinjeno atentatom nikako ne može biti slučajno niti banalno. Svaki od ovih portreta je procep u jednu nezavršenu i nezatvorenu istoriju. Pogledajte Palmea, čije ubistvo još uvek nije rasvetljeno, ili Kennedyjeve, ili bin Laden. O ovim zločinima zna se sve i ništa. Bilo koja količina informacija o političkom ubistvu nije dovoljna da otkloni svaku sumnju o motivima za njegovo izvršenje. Atentat kao politički čin odlikuje se izvesnom nepodudarnošću između efekta ovog čina i njegovih mogućih motiva. Ovo prethodno uvek preteže nad poslednjim. I upravo iz ovog ostatka, ove nepodudarnosti, neprestano cure nove interpretacije zločina. Žrtva polako blede, zamagljuje se, prestaje da liči na sebe, i poprima obrise ovog ostatka. U potretima atentiranih, Nebojša pokušava da napipa ove obrise, po nekad i doslovno.

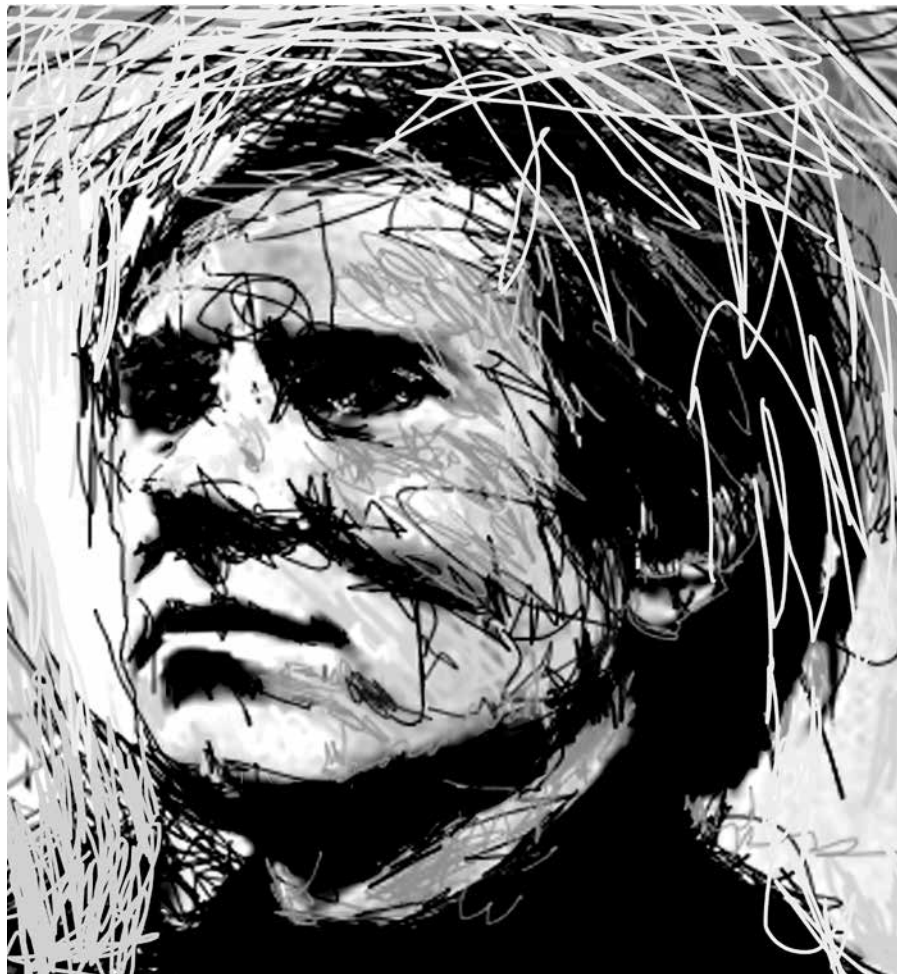
Ako je u jednoj ranijoj fazi svog rada ovaj umetnik pokušavao da sam proces nastanka litografije učini vidljivim kroz niz formalnih eksperimenata, sada on jednim jednostavim i veoma preciznim konceptulanim zaokretom ukazuje na nemogućnost potpunog otkrivanja mehanizma koji stoji iza slike napravljene litografskim putem.

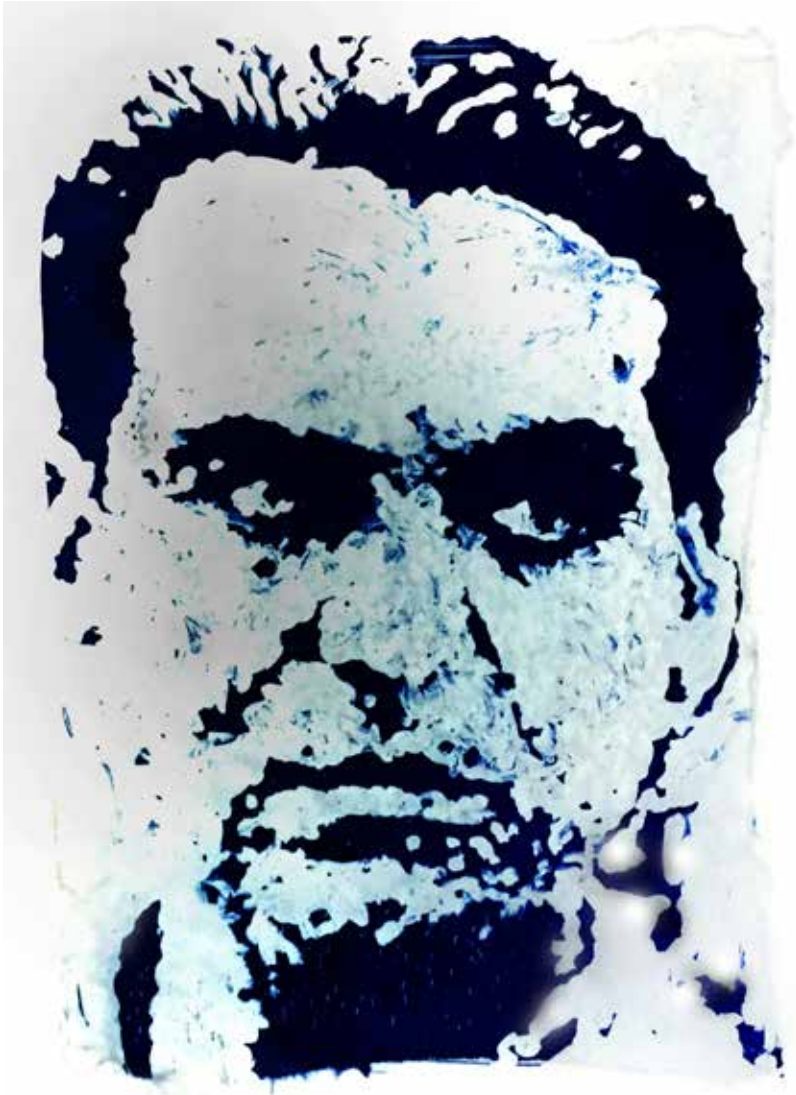
Mahatma Gandhi | 2011-2013. | litografija | 70 x 90 cm

John Lennon | 2011-2013. | litografija/monotipija | 70 x 100 cm

Andy Warhol | 2011–2013. | digitalna štampa | 70 x 85 cm

Federico Garcia Lorca | 2018. | cijanotipija | 45 x 60 cm

Abraham Lincoln | 2018. | akrilik | 80 x 110 cm

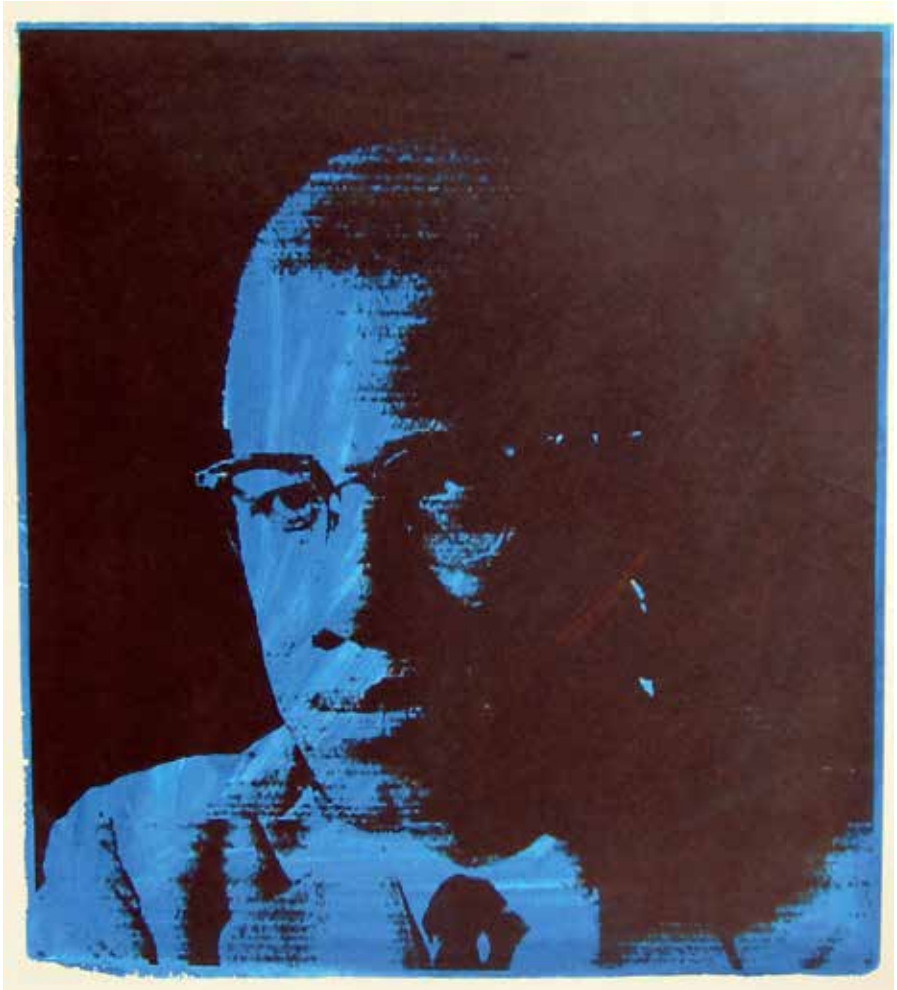
Olof Palme | 2011-2013. | papirna pulpa na metalnoj ploči | 80 x 110 cm

Harvey Milk | 2018. | akrilik | 50 x 70 cm

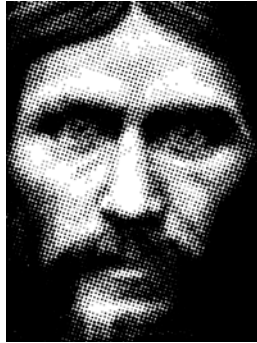
Robert F. Kennedy | 2011-2013. | litografija | 70 x 90 cm

Malcolm X | 2011-2013. | litografija/monotipija | 70 x 90 cm

Osama bin Laden | 2011–2013. | digitalna štampa | 70 x 100 cm

Benazir Bhutto | Salvador Allende | Grigori Rasputin | Pancho Villa
Martin Luther King | Leon Trotsky | 2011-2013. | promenljive tehnike i dimenzije

Emiliano Zapata | 2011–2013. | litografija | 80 x 110 cm

Aleksandar Karadžorđević | 2011–2013. | litografija/monotipija | 70 x 100 cm

Muammar al-Gaddafi | 2018. | crtež/kombinovana tehnika | 57 x 77 cm

John F Kennedy | 2011–2013. | litografija | 70 x 100 cm

Anna Lindh | 2011-2013. | litografija/monotipija | 70 x 100 cm

Zoran Đinđić | 2011–2013. | digitalna štampa | 70 x 90 cm

Nebojša Lazić je diplomirao (1992), magistrirao (1996) i doktorirao (2015) na Fakultetu likovnih umetnosti u Beogradu. Nakon dvogodišnje specijalizacije na Tamarind institutu za litografiju pri Univerzitetu Novog Meksika (SAD) stekao je zvanje *Master Printera* (1995).

Učestvovao je na brojnim grupnim i samostalnim izložbama u Švedskoj, Italiji, SAD, Bugarskoj, Nemačkoj, Austriji, Turskoj i Srbiji. Dobitnik je *Nagrade za grafiku*, FLU, Beograd (1991), *Nagrade za grafiku iz Fonda „Petra Lubarde“*, Beograd (1992), *Nagrade za grafiku „Perspektive“*, Galerija „Andrićev venac“, Beograd (1992), *Nagrade za grafiku*, 6. bijenale studentskog crteža i grafike, Kulturni centar Studentskog grada, Novi Beograd (1993), stipendije *Professional Printer Training Program*, Tamarind institut (SAD, 1993), stipendije *Master Printer Training Program*, Tamarind institut (SAD, 1994), *Prve nagrade za grafiku*, 1. međunarodno bijenale grafike, Istanbul (2004).

